

3. Доній О., Синельников О. Історія УСС мовою документів і фактів (1989 – 1999). – К., 1999. – С. 93.
4. Літературна Україна. – 1990. – 18 жовтня. – С. 1.
5. Доній О. Студентська революція на граніті. – С. 61-62.
6. Кулік В., Голобуцька Т., Голобуцький О. Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива. – К., 2000. – С. 164.
7. Доній О., Синельников О. Історія УСС мовою документів і фактів (1989 – 1999). – К., 1999. – С. 99-100.
8. Доній О., Синельников О. Історія УСС мовою документів і фактів (1989 – 1999). – С. 101-102.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Доній О., Синельников О. Історія УСС мовою документів і фактів (1989 – 1999). – К., 1999.
2. Літературна Україна. – 1990. – 18 жовтня.
3. Доній О. Студентська революція на граніті. – К., 1995.
4. Кулік В., Голобуцька Т., Голобуцький О. Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива. – К., 2000.

Корольов Г.

ФОРМУВАННЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ХІХ СТОЛІТТЯ: ПОДОЛАННЯ СТЕРЕОТИПУ “НЕІСТОРИЧНОСТІ ХІХ СТОЛІТТЯ”

Написання історії України завжди звертає дослідника і вченого до потреби її інтерпретації на основі розмаїття методологічних підходів у намаганні подати адекватну і об’єктивну картину історичного процесу.

Період історії України ХІХ століття – це час активізації національно-визвольного та соціально-політичного руху українського народу, складний та протирічливий процес становлення нації, епоха вироблення та формування ідеологічних доктрин, утвердження суспільно-історичних пріоритетів та перспектив. За радянських часів історія України ХІХ століття розглядалася лише в контексті історії Росії, це в свою чергу ускладнювало формування єдиної аналітичної структури ХІХ ст. Такий підхід породив природне, в рамках марксистського розуміння історії, твердження про відсутність визначних історичних подій, а отже і повноцінного історичного процесу в Україні. Основою цього були російськоцентризм і марксистська філософія історії Традиційно в дослідницькому фокусі перебуватимуть періоди, насичені історичними катаклізмами, кризами, революціями, військовими конфліктами, реформаціями. На основі наукової розробки цих проблем формувався концепт “месіанської ролі радянського народу” і відповідно до нього визначалися пріоритетні напрямки досліджень вчених-істориків. Перехідні етапи історії завжди – зазначає професор О. Реєнт, – приховують у собі невичерпні пізнавальні можливості, а також дають підґрунтя для теоретичних узагальнень і концептуальних побудов [1].

ХІХ ст. – стало віком накопичення досвіду і практики життя національного суспільства. Контрастність – основний критерій до історичного пізнання його подій і явищ. В ньому поєдналися: пристосуванство і протест, гордість і поблагливість, сила і покірність, радощі і розпач. Наше дослідження претендує на спробу об’єктивної та адекватної реконструкції історичного шляху України в ХІХ столітті. Основним методичним інструментарієм буде єднання стадіально-модернізаційної та цивілізаційної концепції. В теоретико-методологічному плані одним з найбільш складних і багатообіцяючих напрямків є виділення архетипів (першосхем), які склалися в різних галузях життя та в різні періоди історії України. Це дасть можливість ідентифікувати з максимальною достовірністю окремі елементи ознаки суспільного буття українців, у тому числі ті, що раніше не бралися до уваги або вважалися другорядними [2].

Найбільш вдалою і повною характеристикою історії України в ХІХ століття є націогенез, який розвивався в контексті загальноєвропейського цивілізаційного процесу. Історію та українську культуру треба осмислити в європейському контексті, з орієнтацією на вселюдські цінності. Її не можна зводити лише до історії козацтва, треба розглянути історію українського народу в їх взаємозв’язках із загальною і європейською історією [3]. Яскравим підтвердженням цього є існування ідеологічно поляризованого і різного за формами діяльності українського визвольного руху Їх становлення відбувалося за інтелектуальних впливів двох визвольних політичних рухів ХІХ сторіччя, якими були гуманістичний індивідуалізм і романтичний націоналізм [4].

ХІХ ст. – стало латентним періодом перманентного державотворення. Національне відродження початку століття було закономірним і логічним. Об’єктивно український визвольний рух, до якого слід віднести як культурно-просвітницький, так і власне політичний, був багатопозиційним. Термін «національне

відродження», очевидно варто брати в лалки, підкреслюючи тим самим його умовність. Загалом, здається, можна було б запропонувати альтернативний термін – націотворення, оскільки і за змістом, і за формою українське “національне відродження” було саме творенням нації [5].

Впроваджуючи і застосовуючи різні шляхи, методи і засоби національного відродження ним було вироблено ряд визвольних доктрин, які в теоретичному аспекті брали за основу козацький досвід політичної боротьби і державотворення, які в свою чергу знаходили підтвердження у суспільному житті, де визначальними було співіснування соціальних доктрин співжиття – робітничого індустріалізму і селянського локалізму. У практичному плані застосовуючи інтелектуальні позиції масонів і декабристів поводити українського руху взяли на озброєння ідею слов’янської єдності як найбільш раціональної основи вироблення національної ідеології засобом політичної модернізації російського і австрійського устроїв.

Характерні особливості національної структури та сама історія формування населення України – селян, робітництва та інтелігенції – кардинально вплинули на невизначеність українського національного руху та розвитку в ньому досить-таки протилежних тенденцій [6]. Цей час увібрив у себе всі компоненти націотворення.

Увесь хід українського національного відродження до Першої світової війни можна трактувати як історію конфлікту між структурою численних культурних і національних лояльностей, з одного боку, і структурою взаємовиключаючих свідомостей – з іншого [7]. Основним показником українського історичного процесу є постійне продукування, вироблення і вдосконалення українською елітою української ідеї як концепту національної ідентифікації та модернізаційних процесів.

Українська ідея – це відношення до України як до визначеної геополітичної, соціокультурної спільноти, розгляд її в плані внутрішньої єдності і відмінності від інших політичних, суспільних, економічних утворень. Історія української ідеї – це етапи формування українських теорій і систем поглядів, світобачень, що включає також спробу до її реалізації шляхом усвідомлення суспільством. Українська ідея – це динамічне поняття, а не лише абстрактна, логічна і психологічна категорія, що в основі включає стан українського суспільства в соціоферичному вимірі та рівень усвідомлення соціальними групами. За реалізації форм української державності були закладені основи історико-культурної спільноти українців. В об’єктивній реальності – це звернення до традицій, звичаїв, повсякденного і побутового життя. У підсвідомій сфері – це наголос на політичну традицію державотворення, на волелюбність, ідею українського «гаразду», бунтарські стереотипи поведінки.

Історія свідчить про наявність різних інтерпретацій української ідеї в суспільно-політичній думці і практиці, їх аналіз і оцінка дає змогу вивести аспект існування єдиного концепту української ідеї, який формувалася протягом XIX століття. Українська ідея не розривно зв’язана з модернізацією.

Модернізація в українському вимірі була закономірною, з огляду на тенденції розвитку імперських суспільств Росії та Австрії (пізніше Австро-Угорщини). Вона являла собою широкий комплекс історичних заходів та пріоритетів, який в умовах вдосконалення рис кожної сфери суспільства сприяв формуванню української нації. До її основних характеристик відносять: складання індустріальної цивілізації та нації, як політичної спільноти на рівнях суспільно-історичної взаємодії.

Перехід від архаїчного, традиційного суспільства до модерного був дуже складним і протирічливим. В першу чергу це обумовлювалось відірваністю Російської імперії від загальних напрямків європейського цивілізаційного процесу, який характеризувався зміною політичного ладу і соціальних устроїв, що супроводжувався революціями, національними війнами, соціальними катаклізмами. Українці стали модернізуючою силою в Росії у XIX – початку XX ст. Український соціальний розвиток обумовив складання дієвого національного руху, який виробляв рецепти подолання кризи ідентичності і легітимності. Українська модернізація не рівнозначна вестернізації, тобто такому варіанту, який нав’язує суспільству чужі цінності, руйнуючи цивілізаційний генотип у західному вимірі.

Особливістю української модернізації було, те що за відсутності державності вона мала дві наявні в суспільстві соціальні доктрини співжиття – робітничий індустріалізм і селянський локалізм, які були з’єднані у внутрішньому аспекті українською ідеєю, із зовнішньої сторони – за інституціоналізації політичних партій і трансформації національно-культурного руху в національно-визвольний, у єдину соціальну доктрину індивідуалізму роз’єднаних людей. Це був зміст процесу. Його сенс і форму склав перехід інтелігенції в статус політичної еліти, народу – в націю.

В своїй роботі ми будемо виходити з того хоча український народ і був, у визначений період, бездержавний, але все ж таки він залишався вагомим об’єкт-суб’єктом світового історичного процесу. Вирішальну роль в цьому процесі належить соціальному динамізмі інтелігенції як націотворчій еліті, який проявлявся в активній суспільній діяльності по долученню інших класів і верств Розгортання в XIX ст. національних рухів, зокрема втягнення в загальноєвропейські суспільні, економічні й політичні процеси народів, котрі доти були пасивним матеріалом історії, об’єктом прикладання не іманентних їм, зовнішніх, «чужих» воль, що весь цей, запущений у хід капіталістичною формацією, «націогенез», який у кінцевому підсумку призвів, уже в XX ст., до перекроювання карти Європи, і історіософської точки зору являло собою не що інше, як становлення свідомих і самосвідомих, цілепокладальних і вольових колективних суб’єктів історії [8].

Крім того, власне національний рух через втрату колишньої політичної еліти з її ідеологією мусив

тепер виходити з міркувань історичної легітимності, але ґрунтуватися перш за все на етнічних і лінгвістичних засадах. Це в свою чергу, надавало українському руху популістського характеру; він поєднував боротьбу за національне визволення із боротьбою за соціальну справедливість. Водночас стосунки між національно-визвольною і соціально-визвольною тенденціями в українському національному русі слід розуміти діалектично [9].

У першій половині XIX століття в Україні переважав аграрний сектор економіки, саме він визначав рівень розвитку і стан національного життя. Поява ознак індустріального виробництва сприяла формуванню ринкових відносин, які активізувалися після проведення самодержавством модернізаційних реформ 60-70-х років XIX століття. На українських землях розпочався процес економічного співіснування двох різних цивілізаційних структур повсякденності: з одного боку населення вступало у відносини побратимства і дружби, а з іншого – купівлі-продажу. Виникло внутрішнє протиріччя суспільства: сім'я виступала всеохоплюючою основою життя на рівні українського села (громад), ринок – у місті. Історичним результатом тенденцій економічного розвитку стало залучення України до європейського цивілізаційного процесу.

Окреслені нами тенденції історичного поступу України у XIX століття підводять до якісно нового погляду на інтерпретацію і трактування його подій і тенденцій. В основі якого лежить концепт “історичності XIX століття”, що формує безперервний погляд на суспільний розвиток України і її державної традиції.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. *Резніт О. П.* Сучасна історична наука в Україні: шляхи поступу. // Перечитуючи написане. – К., 2005. – С. 76.
2. Там само. – С. 74.
3. *Драгоманов М.* Чудацькі думки про українську національну справу. // Літературно-публіцистичні праці. – Т. 2. – К., 1970. – С. 347-348.
4. *Берлін І.* Чотири есе про свободу. – К., 1994. – С. 64.
5. *Касьянов Г.* Теорія нації та націоналізму. – К., 1999. – С. 295.
6. *Кремень В., Табачник Д., Ткаченко В.* Україна: альтернативи поступу. Критика історичного досвіду. – К., 1996 – С. 179.
7. *Магоцій П.* Українське національне відродження: нова аналітична структура // УДЖ. – 1991. – № 3. – С. 98.
8. *Забужко О.* Філософія української ідеї та європейський контекст. Франківський період. – К., 1993. – С. 51.
9. *Скельчик С.* Пробудження нації. До концепції українського національного руху II половини XIX століття. – Мельбурн, 1994. – С. 24.

Анотація

В статті розглядаються теоретико-методологічні основи історії України XIX ст. Особливе уваження акцентується на розробці єдиної наукової парадигми історії України XIX ст. на основі єдиних стадіально-модернізаційної та цивілізаційної концепцій.

Мельничук І.

РІЗНОСПЕКТОРНІСТЬ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПОМАРАНЧЕВА РЕВОЛЮЦІЯ

Події осені-зими 2004 року стали тим Рубіконом, перейшовши який Україна спробувала відмовитись від попередньої моделі свого розвитку і виробити нову модель яка прискорила б процес демократизації суспільства та інтеграції до європейської спільноти.

Ці події мали неоднозначну оцінку як у суспільстві так і серед вітчизняних та зарубіжних науковців.

Проблема аналізу підходів, що склались у науці щодо розуміння змісту цих подій потребує свого комплексного аналізу і є актуальною для дослідження.

Наукова новизна нашого доробку у спробі проаналізувати на основі аналізу новітньої літератури, матеріалів періодичних видань, електронних ресурсів Інтернету, на сучасних методологічних засадах основні підходи сучасних вчених до оцінок подій, які здобули свою назву як Помаранчева революція.

За останній період вийшло понад 70 видань, в яких зроблено спробу осмислити події осені – зими 2004 року та розкрити феномен Помаранчевої революції.

Першу спробу показати феномен Помаранчевої революції з погляду як прихильників так і противників її зроблено у колективному науково-публіцистичному збірнику за редакцією М. Погребинського “Помаранчева революція” / Версії, хроніки, документи. – К., 2005.

Однією з перших найґрунтовніших праць присвячених Помаранчевій революції стала монографія